

תורה שבלין

חלק ב

קונטרס בעניין
תקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב
לבנות מקוה עם אוצר מי גשמים
והחלפת את המי גשמים תמידים כסדרן

נערך ע"י אלעזר הלוי רייטשיק

הקדמה

היות ובמהלך עבודתי בבניית מקוואות ראיתי כאלו הרוצים לבנות מקוה כשרה ומהודרת, כתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, אבל מחוסר ידיעה בונים רק מקוה בור ע"ג בור, ללא אוצר מי גשמים, ולא מחליפים את מי הגשמים בבור התחתון, שזהו חלק נכבד וחשוב בתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב. באתי לבאר את השתלשלות בניית המקוואות מי גשמים ולבאר את נחיצות בניית אוצר מי גשמים והנחיצות להחליף את מי הגשמים בבור התחתון מזמן לזמן בקביעות.

וכן הוספתי:

• מענה כ"ק אדמו"ר נשי"ד בנוגע להתערבות מי הגשמים במקוה בור ע"ג בור.

• תשובת הרה"ח הר"ר שלמה מנחם מענדל חן הי"ד מנעז'ין לכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע בעניין מקוה מי גשמים והחשש של נתן סאה ונטל סאה.

• רשימת הרה"ח הר"ר יעקב ע"ה לנדא אב"ד דבני ברק, ע"ד המקוה ברוסטוב עם תמונות והסברים למען יוכל הקורא להבין את הרשימה באופן מוחשי.

אלעזר הלוי רייטשיק

כ' מרחשון ה'תש"פ

שנת המאה להסתלקות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע
שכונת המלך קראון הייטס - כאן ציזה ה' את הברכה

כתובת המחבר:

Elozor@Raichik.Com

מפתח עניינים

- 4..... התנגדות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לבניית מקוה מי גשמים
- 8..... הסיבה להתנגדותו
- 10..... המקוה ברוסטוב
- 11..... המורם מכל האמור
- מענה כ"ק אדמו"ר נשי"ד בנוגע להתערבות מי הגשמים בבור
12..... ע"ג בור
- 18..... תמונות המקוה בבעלז גאליציא
- מכתב הרה"ח ר' שלמה מנחם מענדל חן הי"ד לכ"ק אדמו"ר
הרש"ב נ"ע..... 20
- רשימת הרה"ח ר' יעקב לנדא ע"ה ע"ד המקוה ברוסטוב עם
תמונות להמחשת הדברים..... 42

מלפנים כ"ק אדמו"ר הרש"ב אסר בלשונות חריפים מאוד לבנות מקוה מי גשמים כמו שאנו בונים היום

בשנת תרס"ט רצה החסיד הרב בן ציון רסקין לבנות בעיר גזאטסק, רוסיה מקוה ממים שאובין הנכשר ע"י מי גשמים (כמו שבונים היום). כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע אסר עליו בלשונות חריפים מאוד לבנות מקוה כזה ושהמקוה ישאר כמו עד עתה מי מעיין:

"...וח"ו להחליף הראשונה בכזו. ולא יעשו חדשות...."

"... והתוקע עצמו לעשות מקוה של מי גשמים מכניס עצמו לספק איסור כרת.... וטוב לפני אלקים ימלט מזה..."

"... שלא ליתן להם מקום לעשות מקוה עפ"י המעטאדע החדשה..." (היינו מקוה הנכשר ע"י מי גשמים. המו"ל)

העתק מכתבי אדמו"ר הרש"ב נ"ע בעניין:

"מכתבו הגיעני בדבר המקוה. האופן הקל שכותב הוא חמור הרבה, וצריך זהירות והשגחה יתירה, וח"ו להחליף הראשונה בכזו. ולא יעשו חדשות, והשי"ת יהי בעזרם." (אג"ק ח"ב אגרת ר"ג).

"בדבר המקוה, כ' בס' ג"ט [גדולי טהרה] על מ"ש בשו"ע סי' ר"א ס"א במי מקוה או מעיין, וז"ל, ושניהם שוין, ואם יש לפני מקוה כשר של מי גשמים יוכל לכתחלה לטבול כו'. אבל בתחלת עשיית המקוה יהדר מאד אם אפשר במעיין כו', והתוקע עצמו לעשות מקוה של מי גשמים מכניס עצמו לספק איסור כרת, לפי שא"א בשום ענין שבעולם שיהא כשר לכל הדיעות כו'. וטוב לפני

קונטרס תורת טבלין

אלקים ימלט מזה, עכ"ל. והשי"ת יהי בעזרו ויצליח בכל עניניו בגו"ר. (שם אגרת ש"ז).

"אמנם זאת הנני לבקש את כבודו שלא ליתן להם מקום לעשות מקוה עפ"י המעטאדע החדשה." (שם אגרת שנ"ד).

התנגדות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע למקוה מי גשמים היתה גם למקוה בור על גבי בור

התנגדות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע למקוה מי גשמים היתה גם למקוה בור על גבי בור, שהרי בזמן ההוא היה כבר מאוד מצוי שבונים מקוה בור ע"ג בור. [ודלא כהטועים לחשוב שכ"ק אדמו"ר הרש"ב המציא את האופן של בור על גבי בור, ומדמים לומר שבהמצאה חדשה' זו סילק כל חשש שהוא, ותו לא מידי]. ואעפ"כ התנגד לכך שיבנה מקוה מים שאובין אפילו שיהיה נבנה עם בור תחתון של מי גשמים.

בשנת תרנ"ז לערך, כעשרים שנה לפני שנבנה המקוה ברוסטוב, בנה הרה"צ רבי יששכר דב מבעלז מקוה בור ע"ג בור בעיר בעלזא גאליציא,

ראה לקמן עמ' 10-11 תמונות מהמקוה.

ראה ע"ד זה בקובץ אור ישראל מאנסי נ.י. תשרי תשע"ט.

ובספר שו"ת שפתי אברהם (ווארשא תרצ"ה) להרה"ג אברהם חיים ראובן רוטנברג, אב"ד וואידסלאב (בן אחיו של החידושי הרי"ם מגור) סימן ל"א בסופו, כותב בתשובה משנת תרס"ז: " ...ומ"ש כ"ת בדבר הרצפה מדברי חיים ומנפש חי' אין לי פנאי לעיין בדבריהם כלל ולא אבין איזה ענין לגוד אחית הלא בכ"מ המנהג לעשות רצפה כזו ע"י נסרים ויתדות וכן הוא המקוה בגור והלא היא עירוב מקוואות מטהרין העליון מן התחתון ואין שאלה בזה כלל ... בדבר שנתפשט בכל העולם ובגור הרצפה נעשית ג"כ כן ומתחת יש מקוה כשרה וכל המים העליונים הוא שאובין הבאה מהקעסיל שנותנים מים חמים...יותר טוב מהכל שיעשה מקוה כשירה בעומק ורצפה של עף מנסרים ויתדות כנהוג בכ"מ ניקב

כשפופרת הנוד שיהי' עירוב מקואות ולמעלה יבואו המים ע"י הסילונות הנ"ל...".

ובשו"ת עמק שאלה (פעטרקוב תרנ"ח) סי' נ"ז ע"ד המקוה שבנו בטשערקאס "יש ברצפת מקוה העליונה נסר הנלקח בעת שרוצים לנקותה...."- [היינו מקוה בור ע"ג בור.המו"ל] וראה עוד במפתח הענינים שערך המחבר ונדפס בסוף הספר, הכותרת לסיומן נ"ה "בענין של מקוה על גבי מקוה"

ובשו"ת מהר"ש ענגל (ח"ג סי' מו) כותב בתשובה משנת תר"ע: "...שחלקו המקוה ויש נקב כשפה"נ ביניהם...אבל הכא באמת הוא מקוה חדא רק שנחלק באמצע ונשאר מחובר כשפה"נ...ובכל ערי ישראל נוהגין כן והדבר פשוט..."

ובספר משנת אליעזר (לובלין תרצ"ג) להרה"ג הר"ר אליעזר פרידמאן אב"ד ק"ק ראש דף י"ז ע"ב סי' ל"א: "...במקומות שעושין מקוה ע"ג מקוה וביניהם דנא ונכשר העליונה ע"י חיבור למקוה הכשרה שלמטה..." (וראה שם מ"ש מספ' זכרון) ובסי' ל"ג "...שעכשיו ע"פ רוב עושים שתי מקואות אחת למטה מקוה כשרה המחזקת מ' סאה או מעט יותר ועלי' עושים דנא מנסרים והמים שעלי' מכשירין ע"י חיבור למקוה התחתונה כשפופרת הנוד..."

הסיבה להתנגדות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע למקוה מי גשמים

הסיבה להתנגדות כ"ק אדמו"ר הרש"ב למקוה מי גשמים, הוא מחמת שבמקוה מי גשמים שהמים בבור הטבילה [-מים שאובין] נכשרים בהשקה למי הגשמים שבבור התחתון, יש לחוש ל'נתן סאה ונטל סאה', ורצה לחשוש לדעות המחמירים בזה. לכן רצה שיהיה מקוה ממי מעין שאז אין החשש הנ"ל, וחשש זה שבמשך הזמן יתערב בבור מי הגשמים מהמים של בור הטבילה הוא גם כשעושים מקוה בור על גבי בור.

ולכן אף שהיה נפוץ אז בניית בור על גבי בור, בכל זאת לא רצה כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לבנות מקוה מי גשמים משום שחשש מנתן סאה ונטל סאה, כי חשש לדעת הראב"ד, הרמב"ם ורבינו ירוחם, והש"ך כתב (יו"ד סי' ר"א ס"ק ס"ג) להחמיר כראב"ד, והתשב"ץ (ח"א סס"י י"ז) חשש להראב"ד והרמב"ם.

ואפי' במקוה ע"ג מעין שנבנה בליובאויטש כתקנת אדמו"ר הזקן והצמח צדק, חשש כ"ק אדמו"ר הרש"ב לנתן סאה ונטל סאה (שו"ת תורת שלום סעיף נ"א ונ"ב).

וכן בשנת תרע"ב רצה כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לבנות במענטאן צרפת, מקוה מי גשמים וכתב קונטרס להרה"ח הר"ר שמ"מ חן הי"ד מנעז'ין באריכות בעניין זה (לא הגיע לידינו) וענה לו ע"כ הר"ר מענדל חן בער"פ תרע"ב ומתשובתו נראה בעליל שכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע מאוד חשש מהעניין של נתן סאה ונטל סאה. (התשובה נדפסה לקמן עמ' 20 ואילך)

(לאריכות בכל זה עיין בספר 'סדר תיקוני מקוואות' להרה"ח ר' שד"ב שיחי' לוין, ספרן ראשי בספרית אגו"ח והעורך של שו"ע אדה"ז החדש ועוד)

המורם מכל האמור: שמלפנים אפי' לבנות מקוה מי גשמים בור על גבי בור, לא הסכים כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע היות והמי הגשמים מתערבים וישנו החשש של נתן סאה ונטל סאה, ולכן הסכים לבנות רק מקוה ע"ג מעיין.

סיכום

במקוה מי גשמים גם כשהוא בור ע"ג בור במשך הזמן המים מתערבים ומתחלפים בבור התחתון.

וכן כתב כ"ק אדמו"ר נשי"ד במענה משנת תש"מ, (נדפס לקמן עמ' 14 ואילך)

"בזו ע"ג זו ההתערבות קשה יותר ואטית יותר..."

- כלומר סוכ"ס המים שבבור הטבילה מתערבים במי האוצר שבבור התחתון, אלא שבמשך זמן ארוך וממושך יותר מכפי שהם מתערבים בבור מן הצד.

ועל כן במקוה של מי גשמים בור על גבי בור ישנו חשש של נתן סאה ונטל סאה, וכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע רצה להימנע מחשש כזה, כדי להחמיר כהדעות שיש לחוש לזה.

ודאי שאף אחד לא היה מעיז בזמנו וגם בדורות הבאים ללכת ולעשות דבר שכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע התנגד אליו בצורה כה חריפה, אלמלי שכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע בעצמו בנה בזמן מאוחר יותר מקוה של מי גשמים ברוסטוב, ותיקנו בעצות כאלו שיסתלק עי"ז החשש הנ"ל של נתן סאה ונטל סאה, וכדלקמן.

המקוה ברוסטוב

בחשון תרע"ו בעקבות מלחמת העולם הראשונה העתיק כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע את מושבו מליובאוויטש לרוסטוב, והיות שרוסטוב היא עיר גדולה וכו' לא היה אפשרות לבנות מקוה ע"ג מעיין כבליובאוויטש, והיו צריכים לבנות מקוה מים שאובין שנכשרו ע"י מי גשמים (כמו שאנו בונים היום), אפי' שכל השנים התנגד לזה מחשש של נתן סאה ונטל סאה.

ולכן בנה מקוה מי גשמים, וכדי לתקן החשש של נתן סאה ונטל סאה, תיקן:

א. שיהיו המי גשמים בבור התחתון דווקא, היינו בור ע"ג בור (ולא מן הצד), כיון ש"בזו ע"ג זו ההתערבות קשה יותר ואטית יותר..." (לשון כ"ק אדמו"ר נשי"ד בהמענה משנת תש"מ).

ב. בנה גם אוצר (מחסן) מי גשמים שעי"ז יוכל להחליף את המי גשמים בכל עת שירצה, והחליף את המי גשמים תמידים כסדרן, מזמן לזמן. וכך יכל לבנות מקוה מי גשמים הכשר לכל הדיעות (ראב"ד, רמב"ם, רבינו ירוחם ועוד) ללא חשש של נתן סאה ונטל סאה (כי יחליף את המי גשמים מידי פעם).

(לאריכות בכל זה עיין בספר 'סדר תיקוני מקוואות' להרה"ח ר' שד"ב שיחי' לוין, ספרן ראשי בספרית אגו"ח והעורך של שו"ע אדה"ז החדש ועוד).

המורם מכל הנ"ל

גם במקוה בור על גבי בור מתערבים במשך הזמן המים מבור הטבילה במי הגשמים שבבור התחתון

ולכן אף שבנוגע לכשרות המקוה, כמובן שאפילו מקוה שיש לו רק בור השקה מן הצד הוא כשר ללא פקפוק וכן כתב כ"ק אדמו"ר נשי"ד (אג"ק ח"ז עמ' קי"ב):

"...שמקואות אלו...כשרים הם ע"פ דין לכל הדיעות..." .
(ועאכו"כ מקוה בור ע"ג בור).

אבל כדי לבנות מקוה כתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע צריכים לבנותו:

- א. מקוה בור ע"ג בור
 - ב. אוצר (מחסן) מי גשמים
 - ג. להחליף את המי גשמים בבור התחתון מזמן לזמן
- ואם בונים מקוה בור ע"ג בור ללא אוצר מי גשמים, ולא מחליפים את המי גשמים אין זה מקוה כתקנת כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע כי לא יועיל לעניין החשש של נתן סאה ונטל סאה.

הבא לקמן היא מענת כ"ק אדמו"ר משנת תש"מ לשאלה חשובה בעניין 'בור על גבי בור'

במשך עשריות שנים, רבים וטובים שאלו את שאלה דלקמן על שיטת בור ע"ג בור, ונתחבטו בה ואין פותר אותה. והיא:

במשך השנים ערכו כו"כ נסיון ושפכו צבע לבור הטבילה של המקוה בור ע"ג בור, ובמשך זמן קצר ירד הצבע לבור התחתון של מי גשמים שתחת בור הטבילה, ובאו לידי מסקנה, שבזמן קצר, המים שבבור הטבילה מתערבים עם המי גשמים שבבור התחתון. ועוד בדקו ומצאו שהמים השאובים כבדים יותר מהמי גשמים, בגלל המינרלים שיש בהם, וא"כ שוקעים המים השאובים (והכבדים) לתוך בור התחתון ומתערבים עם מי הגשמים. ושאלו: א"כ מה היתרון בבור ע"ג בור כשיטת רבותינו נשיאנו.

רבים וטובים מהעוסקים בענייני מקוואות, כולל בתוכם מחשובי רבני ליובאוויטש, ובראשם הר"ר משה יהודה לייב לנדא שיחי' ולהבחל"ח הר"ר הלל פעוונזנער ע"ה, דנו בזה. השקו"ט של רבני חב"ד נדפסו בספר 'סדר תיקוני מקוואות' מהגרשד"ב לוי' ע' קמה (לנדא), וע' קסו (פעוונזנער). אחרי כל הדיונים והפלפולים - לפועל לא מצאו פתרון ותשובה.

המענה הנפלא בענין הנ"ל שמאיר את העינים, כאמור נכתב ע"י כ"ק אדמו"ר בשנת תש"מ. המענה הי' טמון ומכוסה מעין כל רואה למעלה משלושים שנה, וזכיתי אני הקטן שקבלתיו מאחד מחשובי הרבנים ומומחה גדול בענייני מקוואות, ומסרו לי ע"מ לפרסם בכדי לזכות את הרבים בפרסום שיטתו הברורה והבהירה של כ"ק אדמו"ר בענין חשוב זה. ותיכף ומיד הדפסתיו, וזכות זה יעמוד לידי.

והנה מכתב השואל (כולל הערות שוליים שלו), ומענה הרבי - במסגרת, ובאותיות בולטות, עם הקדמת המילים אליהן התייחס הרבי בתשובתו:

קונטרס תורת טבלין

בראש המכתב הראשון כתב לכללות המכתב:

"צ"ע למי קורא מדענים – ובכל אופן מי שאינו יודע שאין מי באר אחד שווה להשני בכל פרט דהנ"ל ועאכו"כ – בנוגע להכלל, וכן – בנוגע למי גשם – דיום א' לשני, וכן בנוגע למים – שאובים ממקום א' להשני וכו' ובכ"ז מכריז כללים כהנ"ל ובפשיטות גמורה – אינו בגדר מדען כלל"

ב"ה. כ"ח שבט תש"מ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

בנוגע לתקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע דבור ע"ג בור - התברר ע"י העסקנים דמקוה טהרה דפה שלפי דעת מומחי המדע אף באופן כזה כל המים

המים מתערבים מעצמם, ובמשך זמן קצר ביותר: **"אפילו בצלוחית טה – רואים ההיפך כשאינ משתמשים בכך"**

ומים שאובים - להיות שהמ"ש כבדים יותר לרגל המינרלי וכו' שבתוכם, גם עשו (בעצמם ובלברטריות) כו"כ נסיונות

באופנים שונים [היינו ע"י בדיקת המלח והמינרלים וכו' שבמים לפני שהוכנסו לבורות ואח"כ; ע"י מים צבועים וכו'], - ולכאו', לפום ריהטא רואים בחוש כדברי המדענים*.

בפה - כולם הופתעו מהנ"ל, ויתכן שמשו"ז יעשו שינויים במקואות טהרה דפה**.

ושאלתי ובקשתי: במה היא נקודת המעות, היינו החילוק בין דברי המדענים (והנסיונות הנ"ל) להמכוון ברשימה מדברי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, ואיך להסביר זאת.

.....בן.....

* יוצא מן הכלל: כשהמים התחתונים מי באר העשירים במינרלים וכו', או כשמערבים מלח במים התחתונים.

קונטרס תורת טבלין

והנה אני טענתי שמכל הנסיונות שעשו אין שום סתירה להמבואר ברשימה הנ"ל, כי יתכן שאף שהמ"ש כבדים יותר - מ"מ השינוי הגדול במדת החום מכריע [משא"כ בנסיונות שעשו (בכלים של זכוכית ככעין בור ע"ג בור) הנה לרגל שהזכוכית מעביר את החום, ושהכל עומד ע"ג קרקע - במשך זמן קצר מדת החום בב' החלקים משתווה].
אמנם לפי"ז: (1) הדבר יהי' כן רק במקוה שברשימה הנ"ל, ולא במקואות שעושים היום בעולם דבור ההשקה הוא בור ע"ג בור. (2) גם במקואות שלנו מה אפשר להגיד: א) כשמכניסים לבור הטבילה מ"ש צוננים ומחממים אותם שם. ב) אם לא מריקים המ"ש מהמקוה מיד, ונשארים שם עד שמצטננים.
** בשכונתינו: המים שבבור הטבילה (הנכנסים דרך בור זריעה) משקים תמיד לאוצר של מ"ג המושק לעוד אוצר דמ"ג. אלא שאת ההשקה שבין ב' האוצרות פותחים רק פעם בכשבויעיים למס' דקות (ולפמש"כ אדמו"ר הצ"צ ביור"ד סו"ס קעא (ועוד) לא הרויחו בזה כלום. לאחר שעוררתי ע"ז השכילו לעשות נקב קטן בפקק שבין ב' האוצרות, וצ"ע). את המ"ג לא מחליפים מעולם, ולפי המצב עכשיו - גם אין אופן איך להחליפם.
בבנין המקוה הנ"ל עוד מקוה שבור ההשקה הוא בור ע"ג בור, אלא שעתה משתמשים בו לגברים. מתחילה עוררתי לפתוח גם מקוה זה לט"נ, אבל אח"כ נסתפקתי בדבר, אם יש בזה המעלה המבואר ברשימה הנ"ל (מטעם הנ"ל). - גם במקוה זה אין לע"ע דרך להחליף את המ"ג.

"ידבר בכ"ז עם הרז"ש שי' דווארקין"

עד כאן המכתב הראשון.

לאחר שקיבל את מענה הרבי, שלח מכתב נוסף, כדלהלן:

בראש המכתב השני כתב לכללות המכתב:

"בכל אופן: (1) לכו"ע - בזו ע"ג זו ההתערבות קשה יותר ואטית יותר ופחות בשלימות - מאשר הברירה היחידה האחרת - זו בצד זו. (2) כשמדת החום השתווה - אין זה ראי' כלל שהמים התערבו (ומתנת יוכיח). (3) כשהמלח (ושאר מינעראלן) נתפשט ונתערב - מה זו ראי' שהמים נתערבו (ויש להביא ראי' מדין מליחה במלח - ששואב הדם מבפנים, אבל הבשר אינו זו ממקומו)."

ב"ה, ט' אדר תש"מ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

באשר לא זכיתי להבין תשובת כ"ק אדמו"ר שליט"א על
מכתבי נידון תקנת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

הנני להבהיר בזה הספיקות שבמכתבי הא' (שהשתדלתי
לקצר בו כדי לא להטריח כו').

של ודאות ופשיטות

**"כשיחפש ימצא "מדענים"
שאומרים ההיפך."**

(1) ה"מדענים" (-ואמרו
לי שדיברו עם מומחים ב2
מקצועות נפרדות) אמרו
בלשון של ודאות ופשיטות
שזה מטבע המים שיש תנועה
תמידית (כמדומני השתמשו
בל' "fusion"). והכל מתערב*.

(2) בנוסף לזה, עשו עסקני המקוה (בעצמם) נסיונות בכלים
של זכוכית המנוקבים זל"ז בכעין בור ע"ג בור (היינו שלקחו כלי
זכוכית גדולה ותיקנו באמצעה ריצפה עם נקב קטן), וב2 אופנים:
(א) נתנו מי גשמים ומ"ש לבדיקה כימית שהראה חילוקים
גדולים במינרלים וכו' שבב' מימות אלו. אח"כ הכניסו (בזהירות
- כדי שלא יתערבו) ב' המימות ל2 חלקי הכלי הנ"ל ועמדו כך,

בין המ"ג והמ"ש

"בנוגע למינעראלים".

בלי כל תנועה, משך כמה ימים. לאחר
כמה ימים הביאו את המים (שהוציאו
אותם בזהירות כנ"ל) לבדיקה נוספת.
תוצאות הבדיקה: כמעט שלא הי' שום
חילוק בין המ"ג והמ"ש.

הוסיפו סוג צבע

**"יטיף טיפת דיו אחת
לכוס מים - ויראה
שכרגע ישפיע על כל
המים - האומנם לדעתו
זוהי הוכחה שכל המים
יתערבו כרגע?!"**

(ב) הוסיפו סוג צבע מיוחד במים
שבא' ה"בורות" (הי' צבע כזה
שלפה"נ "קלטו" המים את הצבע,
והכל נהי' כ"גוש" אחד). כעבור משך
זמן שעמדו המים בכלי הנ"ל (בלי כל
תנועה) - הנה הצבע שבמים שבב'
חלקי הכלי הי' אותו הדבר ממש.
- לא הי' בזה נפק"מ באם המי צבע

קונטרס תורת טבלין

היו מלכתחילה למעלה או למטה. [אלא שהי' נפק"מ בזה שבאם המים העליונים והתחתונים היו מאותו הסוג (היינו ששניהם היו או מ"ג או מ"ש) - אז זה לקח כב' או ג' ימים בערך עד שהצבע השתווה; וכשלמעלה היו מ"ש ולמטה מ"ג אז השתווה הצבע בזמן קצר יותר**].

השתווה הצבע

"נושאי הצבע"

והשאלה:

- (1) איך הנ"ל מתאים עם תקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע?
- (2) האם לפועל הכונה שבבור ע"ג בור גם במשך זמן ארוך (שנה ויותר) לא יתערבו המים העליונים והתחתונים?
- (3) באם הכונה כנ"ל שגם במשך זמן ארוך לא יתערבו המים העליונים והתחתונים - האם זה רק כשיש שינוי (גדול) במידת החום שבמים העליונים והתחתונים [שלפי"ז מה יהי' כשמחממים המ"ש בתוך בור הטבילה, או כשלא מריקים המ"ש מהמקוה מיד ונשארים שם עד שמצטננים].

או האולי גם כשאינ שינוי במידת החום [וכדמשמע מהדוגמא של "צלוחית טה" (אלא שלא זכיתי להבין כונת כ"ק אדמו"ר שליט"א בזה). - ואולי שאני התם כיון דאין "ריצפה" המפסיק] - שלפי"ז יש מעלה גם כשבור ההשקה הוא בור ע"ג בור (וכשאינ מקוה כתקנת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ממש, יש להעדיף מקוה כזה).
..... בן.....

*ולפום ריהטא יש להעיר בזה מחי' הריטב"א למכות ד"ד ע"א וז"ל: והנכון בזה מה שפי' הראב"ד בשם ר"מ הדרשן דשאני הכא דהים הגדול מימיו מלוחים וכבדים ואין המים המתוקים מתערבים עמהם וכו'. - דלכאון' משמע דבלאה"כ (היינו כשכולם יהיו מתוקים) הי' הכל מתערב אף ד"קאי וקיימא".

**יוצא מכלל הנ"ל כשהמים התחתונים היו מי באר, או כשעירבו בתוכם כמות של מלח שאז - ביום (או יומיים?) הראשון קלטו המים התחתונים מעט מהצבע שבמים העליונים, אבל אח"כ עמדו לבע' שבועיים ויותר

קונטרס תורת טבלין

ולפה"נ לעין לא הוסיפו המים התחתונים לקלוט מהצבע שבמים העליונים.

בסיום המכתב השני כתב הרבי:

"ישנם מי צבעים – שכמותם צובע מאה אלף ככה (ויותר) כמות מים – ומה זה שייך לעירוב המים?"

"ישאל מדענים הנ"ל – הנכון שבאוקינוס (ובכמה ימים שחקרו) יש עד היום חילוקים חשובים ורבים בין שכבות המים מלמעלם"ט"

* * *

וכיהודה ועוד לקרא, העירני הרה"ג הרה"ח הר"ר ר' ירמיה הכהן שי' כץ (מח"ס 'מקוה מים', ואחד המומחים הגדולים בענייני מקוואות) שאולי יכולים להביא ראיה לזה משו"ע אדה"ז בקו"א שכותב שכשמערבים מים ביין מתערבים בשווה כל היין עם המים. וי"ל דה"ה בכל צבע שהצבע הוא שמתערב ולא המים, וז"ל אדה"ז בשולחנו הטהור הלכות יו"ט סי' תצ"ט קו"א ס"ק ו':

"... ומשנה שלימה שנינו בפרק ז דמסכתא מקוואות נפך לתוכו יין ושינו מקצת מראיו, ע"ש דמוכח אפי' לח בלח אינו מתערב בשווה וכל החלקים והתערובות אלא יש במקום אחד יותר מבצקום אחר באותו התערובת לכן במקום אחד יש בו מראה אדמומיות ובמקום אחד אין בו . . ."

קונטרס תורת טבלין

מקווה בור על גבי בור שנבנה בבעלו, גליציא - בשנת תרנ"ז
רואים את הנסרים שמכסים את הבור התחתון (מסומן בחץ) ובו נקבים שכל נקב
הוא כשפופרת הנוד (הנסרים הינם אורגנליים, מזמן הרה"צ מהרי"ד מבעלו)

קונטרס תורת טבלין

מקווה בור על גבי בור שנבנה בבעלז, גליציא - בשנת תרנ"ז
רואים את הנסרים שמכסים את הבור התחתון (מסומן בחץ) ובו נקבים שכל נקב
הוא כשפופרת הנוד (הנסרים הינם אורגנליים, מזמן הרה"צ מהרי"ד מבעלז)

תשובה מאת הר"ר שלמה מנחם מענדל חן הי"ד

בשנת תרע"ב רצה כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע לבנות מקוה במענטאן, צרפת¹. כ"ק אדנ"ע כתב ע"כ קונטרס להרה"ח רשמ"מ חן (הקונטרס לא הגעי לידיינו לע"ע). במענה על הקונטרס כתב הרב שמ"מ את המכתב שלפנינו לכ"ק אדמו"ר נ"ע.

מכתב זה נתפרסם בשלימותו² לראשונה ע"י מערכת הערות התמימים ואנ"ש 770 בקבצים לש"פ בלק, במדבר תשע"ד, ושם נעשתה החלוקה לקטעים ואותיות, ותודתינו נתונה להם.

מפני סיבות טכניות לא תוקנו טעויות הדפוס שנדפסו שם, ושגיאות מי יבין.

(1) ראה ע"ד המקוה במענטאן באג"ק כ"ק אדמו"ר הרש"ב ח"ב אג' שצ"ב
(2) חלקו פורסם בקובץ יגדיל תורה חוברת י"ג (תשרי תשל"ח)

בעזה"י.

כ"ק אדמו"ר נשיא ישראל שליט"א.

א

פקודתו הקדושה לעיין בדבר המקוה – טהרה שברצון כ"ק שי'
ליסד במענטאן, שומרת רוחי והנני להציע לפניו, ברוב ענותנותו, את

קונטרס תורת טבלין

אשר עלה במצודתי בזה בעזה"י. והנני בא על סדר דברי כ"ק מרן שליט"א אשר המה יהיו לי לאורים.

(א). העיר כ"ק בדברי החת"ס בסי' ר"ב שכתב לתקן מקואות ע"י עשית שתי מקואות ולהחליף המים כו' מדברי הראב"ד לענין נתן סאה ונטל סאה כו'. ובאותו ענין יצא כ"ק בהרחבה של תורה לבאר דברי הראב"ד והרא"ש בזה. וכבר באר כ"ק רבינו כל מה שיש לבאר בזה ולא הניח מקום להתגדר כלל. ואני מה (באמת) כי אבוא להוסיף על דבריו. אך ענותו הנפרזה כבר הרבתני ועוד תרבני נא לדון לפניו בקרקע בביאור ד' הראשונים בזה מה שנלפע"ד בעזה"י.

הנה בדין מקוה כשרה אי נפסלת ברבו עליה שאובין, רוב ככל הראשונים סברי בהחלט דלאחר שנתמלאה המקוה ארבעים סאה שוב אינה נפסלת אפי' רבו עליה כמה וכמה פעמים שאובים. וברש"י שבת דף ט"ו ע"א בד"ה [פוסלין]¹ מפורש כן. וכן ברמב"ם פ"ד מהל' מקואות הלכה ו' כתב כן. והוא משנה שלמה בשו"ע סעי' ט"ו מבלי הזכיר דעת החולק.

אך באמת אם במקוה נרצה לחוש אף לדעת יחיד (וכמו שראיתי בספר חבור – לטהרה על מקואות מהרה"ק מהארנאסטאייפאיליא ז"ל הזכיר בכמה מקומות את ד' התשב"ץ בסי' י"ז לחוש לדעת הראב"ד לענין נתן סאה ונטל סאה, משום דבמקוה יש לחוש אף לדעת יחיד. והרה"ק הביא סמך לזה מדברי הש"ס דאתקין שמואל בגיטי ואתקין רבא בגיטי כו'.

ולדעתי יש להעיר ע"ז מדברי התוס' דריש כתובות בד"ה שאם הי' לו כו' דחששא לזנות אף ע"ז דלא שכיח דהיינו משום שלא תשב עמו באיסור כל ימיו. וה"נ בהוראה שאינה נ[נ]געת רק לפעם הזה כי אם לכל ימי חייהם של אנשים מישראלים רבים ויצירת האיש הישראלי, בודאי שנכון הדבר לצאת בזה ידי כל הדעות. ועוד נדבר בזה לקמן איה"ש).

(1) הכותב הניח הנייר חלק, וכנראה היה בכוונתו למלאות אח"כ. והשלמנו ע"פ רש"י שם ז"ל: "פוסלין – אם נפלו לתוכן קודם שנשלם, אבל אם נשלם שוב אינו נפסל ואפילו המשיך לתוכן אחרי כן אלף סאה".

ב

יש לנו איזה מהראשונים שנראה שהחמירו אף בזה. והוא: (א). הראב"ד בספר בעלי הנפש בשער המים בפרק א' נסתפק תחלה לענין הא דאמרינן שמא ירבו נוטפין על הזוחלין, אי דוקא ברבו נוטפים פסול מלטהר בזוחלין או דאף במע"מ [=מחצה על מחצה], ואח"כ כתב דמקוה שיש בו ארבעים סאה שנפלו אליו אפי' כמה שאובים אינו נפסל כו'.

והקשה לנפשי' על זה מהא דיבמות דנתן סאה ונטל סאה, דאמרינן דלא נשקול רובו לישנא אחרינא דנשתייר רובו (וכונת קושייתו פשוטה, דמפרש הא דיבמות היינו לענין מים שאובים ולא כרש"י ותוספות דמפרשי לענין מ"פ. ומוכח מזה לכאור' דאף במקוה שלם יש פסול במים שאובים). ותירץ ע"ז התם משום דנתן ונטל הוא אבל אם נתן ולא נטל לעולם אינו נפסל. וטעמא דמלתא דכתיב מקוה מים יהיה טהור.

ונראה פשט דבריו דסובר שהתו' גזרה דכיון שיש מקוה מים טהור הוא ואין כל פסול בה כל עוד שמקוה מים היא בשעורה. אבל בנטל הרי חסרה מהשעור ואז עשה אותה ליוצאת מגדר "מקוה מים", שעפ"י תורה ואין בזה דינא דיהי' טהור לעולם. דאין לומר ד' הראב"ד בהפסוק שמביא דהיינו משום השקה וכדמשמע ל' רש"י בפסחים ל"ד וביצה י"ח דמהאי קרא נפקא היתרא דהשקה וזריעה, דא"כ גם בנתן סאה ונטל מאי יזרע הרי נפיק ל' מתורת שואבין ע"י ההשקה וכדס"ל לרבתינו, ובע"כ דהראב"ד לא ס"ל סברת השקה בזה. אך בספר חל"ט [=חיבור לטהרה] הנ"ל ראיתי שישב גם אם נאמר דסברת הראב"ד מצד השקה. ועוד נדבר בזה בעזה"י.

ואח"כ כתב הראב"ד וז"ל: "והא דנתן במקואות פ"ד כו' אלמא דמחצה על מחצה נמי מיפסלי. ואיכא למישמע נמי מיהא מילתא דלעיל דאע"ג דמקוה שלם הוא אם נפלו לתוכו ארבעים סאה מים שאובים פסלוהו, דהא ליכא רובא דכשרות.

ועוד מהא מלתא דאמרינן לעיל בענין פרת שמא ירבו נוטפין על הזוחלין והוה להו מי גשמים, והא מעין בכל שהו מטהר ובזוחלין, וכשהוא המים חיים מעורבין עם הנוטפין ואם נוטפין רבו על החיים

קונטרס תורת טבלין

או אפי' מחצה נידונין החיים אחריהם לטהר באשבורן, אלמא מיפסלי במחצה כדאמרינן לעיל.

ואיכא מאן דאמר כיון דמקוה שלם הוא לא מיפסיל כלל בשאובין דכמעין משוינן ליה. ואשכחן גבי מעין דלא מפסיל במים שאובין ואפילו ברבויא, דתנן במקואות בפרק ראשון למעלה מהן מעין שמימיו מועטים שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא. ומקוה שוה (נראה דצ"ל "שלם") נמי להא מלחא מדמינן ליה, כדכתיב אך מעין ובור מקוה מים יהי' טהור.

ומיהו אתחזיא לן דאכתי איכא למימר דשאני הכשירא דמעין מהכשירא דמקוה. ומסתברא לחומרא, דשאני הכשירא דמקוה כדבעינן למימר קמן דכיון דמיא קא חסרי ואזלי, כי חסרו ארבעים סאה משהו קא מהני מחצה דשאובין למיפסלינהו. והווי כנטל סאה ונתן סאה דבעינן דנשתייר רובא דכשרים, אבל גבי מעין שרבה עליו מים שאובין, שאובין קא חסרי מעין לא חסר, הלכך מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות ונפלו בו מ' סאה מים שאובים כי חסרי מיא מידי מיד נפסל דהא אימעט לי' מקוה טהרה, אבל אי איהו מ"א סאה ונפלו בו מ"א שאובין כשר עד דחסרי ב' סאין". עכ"ל הראב"ד לענינינו.

ג

הנה דברי הראב"ד דכאן אינם מבוררים די הצרך. מראש אמר דמקוה שלם אינו נפסל כלל בשאובין ורק בנונ"ט [=בנתן ונטל] משום דנטל כו'. ואח"כ כנראה רצה לפשוט ממתניתין דעוקה² דאף במע"מ פסול ולהכריע כלישנא דנשתייר רובא שבש"ס יבמות ואחר העלה עוד הפעם לפסול במקוה שלם שנפל לתוכה מחצה שאובין, דמוכח דאף בלא נטל קא מיירי. והדר שקיל וטרי מהא דמעין דחזינן דלא מיפסיל ברבו מים שאובין ושקיל וטרי אי לדמות מקוה למעין וכתב דמסתברא לחומרא.

וצ"ל לכאן דהיינו אף בלא נטל דבהא איירי בי' השתא בהא דמעין דלא הוזכר שנטל, ואלו לבסוף אסיק דכיון דמיא קא חסרי

(2) מקוואות פ"ד מ"ד.

קונטרס תורת טבלין

ואזלי והיינו כהא דאמרינן לעיל שדוקא בנטל קאמר הש"ס ביבמות. והוא הפך מה שרצה לומר בכאן בכונתו לחלק מעין ממקוה. ודוק.

ואיך שיהיה בישוב הלשון של הראב"ד שיסודרו המלים על מכונם, נראה דהראב"ד עצמו ספוקי מספקא ליי' בהא, ויש מקום בראשו הקדוש להחמיר במחצה שאובים אף בלא נטל כלום ולא כדבריו בראש הענין. וקשקיל וטרי לכאן ולכאן. וכן תפס הרב חל"ט כונת הראב"ד.

וביותר מוכח כן מקצורו בסוף הלכות מקואות הדינים, שכתב וז"ל: ואם הי' מקוה שלם בכשרות אינו נפסל בשאובין אא"כ נפלו בו מחצה על מחצה וכ"ש רוב שאובין. מבואר מדבריו דס"ל כן להלכה להחמיר במקוה שלם שנפלו לתוכה שאובין כפי שעור המים הכשרים אף בלא נטל. וכן הוא בתשו' הרשב"א סי' תתי"ח הובא בחל"ט הנ"ל, בשם הראב"ד, להחמיר ברבו מים שאובין.

ד

ועוד נ"ל לומר, דאף לפי סיום דברי הראב"ד שכתב "דשאני הכשרא דמקוה כו' דכיון דמיא קא חסרי ואזלי כי חסרי ארבעים סאה משהו קא מהני מחצה דשאובין למיפסלינהו. והוה כנטל סאה ונתן סאה דבעינן דנשתייר רובא דכשרים, אבל גבי מעין שרבה עליו מים שאובין, שאובין קא חסרי מעין לא חסר" כו' כנ"ל לשוננו. אין כונתו לתת טעם למה פסול בנתן ונטל, כ"א כונתו לתת טעם שיש לנו לפסול כל מקוה שיש בו רק מ"ס מכונות שנפלו לתוכה מ"ס שאובין.

משום דלוא יהא שכ"ז שהמים הכשרים בשעורן בתוכה אינו מזיק לנו מה שמע"מ הוא מים שאובין ולא כסברתו הקודמת, אבל הרי טבע וסדר המים שבמקוה להיות חסרים ובאים מעצמם, אם ע"י שהאדם הטובל הראשון בטבילתו יפחות מעט פמות שעור המים, או שהמים יבלעו מעט בעובי הכתלים או הרצפה (והיה רק זחילה שאינה נפְּרָת כלל ועוד יותר פחות), אבל עכ"פ המים מתמעטים מעצמם וא"כ יתמעט משהו משעור מ"ס הכשרים ואז יועיל מחצה השאובים למיפסל. משא"כ במתניתין דמעין, הרי המעין לעולם אינו חסר שנובע ומתחדש תמיד ולכן בו אינו מזיק רוב שאובים.

קונטרס תורת טבלין

וכלל דברי הראב"ד לפ"ז הוא דתיתי בעינן, כשלא יהיו במקוה מ"ס כשרים ויהי רוב או מחצה שאובים, הא בחסר חדא מהריעותות גם הראב"ד מכשיר. ולפירושו שסברתו הראשונה בכל אופן יש לפסול ברבו או במחצה שאובים אף בלתי הסברא דחסרון מהשעור של מ"ס כשרים. וגם נפ"מ לדינא במקוה של פ' סאה כשרים שנפלו לתוכה פ' או ק' שאובין, דלהסברא הראשונה פסולה המקוה, משום דהוי רוב שאובין דמזיק אף למקוה כשרה ולסברתו השניה אינה פוסלת, דאף שהחסרון הוא מעצמו עכ"פ הרי לא יחסר שעור רב כזה יותר מ"מ סאה בלתי אם בזמן ארוך מאוד (אם לא כשנותנין ונוטלין וכו'. ודו"ק). זהו פשט דברי הראב"ד.

ה

ולכאורה איך שנאמר בדעת הראב"ד לכל שני טותיו וסברותיו, יקשו דבריו אלה למש"כ בפ"ג (שהביא כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרסו) במתניתין דממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה שהוא משום דנפקי כי הדדי כו', "דאי ס"ד דלא נפקי כי הדדי או האי פסול או האי פסול, שהרי כנתן סאה ונטל סאה דמי ואמרינן עד רובו אלמא ש"מ דכי הדדי נפקי. וש"מ דלא קפדינן בכה"ג אלא דלא נשקול רובו דמקוה כתירוצא דתריץ בפ' הערל ומש"ה תרוייהו מתכשרי". עכ"ל שם בפרק ג' (בבעה"כ (=בבעהכיל) ישן דפוס ברלין הוא דף כ"ה עמוד ב).

והנה דבריו שהכריע כאן כלישנא דהערל דלא נשקול רובו, הפך דבריו בפ"א הנ"ל שתפס כלישנא דנשתייר רובו ונסתייע לזה ממתניתין דעוקה כו', אם כי נפלא לכאורה הוא, אבל יש לישב דרך בהא דממלא בכתף תפס להלכה לישנא דלא נשקול רובו, ובכל גונט"ס הכריע באמת כלישנא דנשתייר רובו. וזה ידוקדק באומרו כאן בפ"ג וש"מ דלא קפדינן בכה"ג, והוא רק בכה"ג דממלא בכתף דוקא ולא בהא דנסונט"ס.

אבל דא תמוה מדוע באמת ישתנה דינו של ממלא בכתף לאכשורי במחצה. לא מבעיא לדעתו בפ"א שבמחצה שאובין נפסלים הכשרים אף בלי כל חסרון בכמות הכשרים, בודאי דפלא הוא מה יפה כחו של ממלא בכתף לאכשורי הלא עכ"פ מחצה שאובין יש בזה (אף

קונטרס תורת טבלין

כשנניח שהשאובין נכשרו, אבל לא גרע ממקוה שלמה שמחצה שאובין בה).

ואף להסברא השניה שדוקא כשחסר מהכמות, הרי שם חסר מהכמות כיון דכי הדדי ואין בזה שעור של מ' סאה כשרים ולא בזה. ומדוע יכשרו העליון והתחתון גם שניהם. (והכונה של כי חסרי בארנו שהוא אף במעצמו ולא בנטל דוקא כנ"ל) וסתרא וסתראי לכאו' דבריו שבפ"ג לדבריו שבפ"א הנ"ל.

(ומה שרצה כ"ק שי' לתרץ בקונטרסו עמוד ג' "דהראב"ד מחלק בין נטל ליוצאים מעצמם, דכשנטל סאה בידיים אמרינן שנוטל הסאה כולה מהכשרים", והוסיף ע"ד כ"ק שמאמר מוסגר ("גבי סאה תרומה שנפל למאה וצריך להרים אמרינן סאה שנפלה היא סאה שעלתה. אך זהו דעת ר"א בפ"ה דתרומות וחכמים לא ס"ל כן").

אחרי נטילת רשות וסליחה מכ"ק שי' אומר שלא זכיתי להבין דברי כ"ק בזה, שמלבד שדקדוק לשון הראב"ד הנ"ל דחסרי ואזלי כו' יורה מבואר וברור שאף ביוצאין מעצמן פסול במחצה כו', עוד זאת הסברא של לומר שנוטל הסאה כולה מהכשרים אינה מכוננת, אף לר"א בתרומות היינו שאמרינן שהסאה המחודשת שנפלה היא שעלתה ולא שנאמר שהסאה העקרית הקודמת היא שעלתה, וא"כ הוה לן לומר לכאורה לפי דמיונו של כ"ק נד"ד לתרומה דהסאה השאובין שנתן (שהיא סאה מחודשת) היא שנטלה אחרי כן. ולא שהסאה הכשרה היא שניטלה. כמובן.

והרז"ה בהשגותיו אות ב' בד"ה עוד כתב הרב כו', רצה לדון באמת בנתן סאה ונטל סאה סברת שאני אומר דהסאה השאובין שנתן היא שנטל אחר כן ע"ש. (ועיינן בחת"ס רי"ד) אבל שנאמר הפך זה דהסאה כשרים הוא שנטל אינו מובן כלל. וא"כ דברי הראב"ד נשארים סתומים לכאורה).

והסתירה היא בתרתי: א). לתירוצו הראשון שהחליט כן לענין קצוורו דמחצה שאובין פוסלין במקוה שלמה. א"כ בודאי דקשה מ"ש מלא בכתף דכשר. ב). אף לתירוצו השני משום דמיא קחסרי ואזלי ואז פסול במע"מ והרי בכאן הו"ל חסרי ואזלי. ומדוע כשר במע"מ.

ונ"ל לומר בעז"ה בביאור דברי הראב"ד, דהא דפוסל בתירוצו הראשון במקוה שלמה שנפל לתוכה מחצה שאובין, הוא דוקא כשנפלו לתוכה השאובין בבת אחת, הא לאו הכי כשנפל מעט מעט לא משום דאמרינן קמא קמא בטיל. ואין כאן מחצה שאובין. (ואולי גם ברבו שאובין במקוה שלמה שחוכך הראב"ד הנ"ל להחמיר, הוא דוקא כשנפל בכ"א ולולי זה לא משום דאמרינן קק"ב [=קמא קמא בטיל]. אך דרבו צ"ע אם נדון הסברא דקק"ב וכמו שנבאר שזה לפנינו איה"ש, אבל במחצה על מחצה בודאי שי"ל כן. ועיין לקמן).

והוא כעין דברי הרשב"ם דב"ב דף ס"ו ע"א בד"ה מכלל דשאיבה דאורייתא, שכתב בתירוץ ה"א נמי" שלו דיש לדון בזה הא דקק"ב. ע"ש. ועיין לקמן בביאור שני[טת הרשב"ם.

וא"כ לא יקשה דבריו שכתב דהא דממלא בכתף דנפקי כי הדדי, דבהא דממלא בכתף י"ל שאינו שופך בב"א רק בכלי אחר כלי, וי"ל בזה הא דקמא קמא בטל. ולכך אינו מזיק מה שהמקוה ממחצה שאובים דמשום קק"ב נגעו בזה. אך להא דקפסיל בחסרי ואולי קושייתנו השניה לא יעלה ארוכה לכאן באורנו זה, שהרי שם פוסל אף בקמא קמא בטיל וכדהא דנתן סאה כו', וגם דאם נאמר קק"ב א"כ מה יזיק לן לוא היו רוב שאובין בהא דממלא בכתף.

ועל כן נראה לומר התירוץ הנ"ל של קמא קמא בטיל באופן אחר מעט, והוא על פי שכתבו התוס' בשבת ס"ה ע"ב בד"ה שמא ירבו הנוטפים, וביבמות פ"ב ע"ב בד"ה אמר ר' יוחנן, שכתבו דהא דלא אמרינן קמא קמא בטיל הוא משום שהאיסור רבה כו'. וי"ל בכונת דבריהם, דהיכא שהאיסור רבה לבסוף על ההיתר אמרינן דחזר וניעור ואין בזה הסברא דקק"ב (ובאיסורין התלויים בטעם כל היכא שנו"ט לבסוף אין אומרים קק"ב וכדברי התוס' שם בשתי המקומות. רק לענין פסול דשאובין שאינו תלוי בטעם, בזה הננו פוסקין מלומר קק"ב באם רבה האיסור שהוא השאובין או הנוטפין³).

וא"כ במחצה על מחצה אף אם נסבור דגם מע"מ פסול, הוא דוקא היכא דלא שייך לומר קק"ב כגון שנפל בבת אחת, אבל היכא

(3) במקור לא הובא סיוס לסוגריים, וציינו ע"פ הבנתנו. ושגיאות מי יבין.

קונטרס תורת טבלין

שי"ל קק"ב כגון בנפל מעט מעט, אז עפ"י דברי התוס' אלה יש מקום לומר שדוקא ברבה האיסור ולא במחצה על מחצה כיון שעכ"פ אין כאן רוב איסור.

ובהיות כן שפיר י"ל דהא דפוסל הראב"ד בפרק א' במקוה של מ"ס שנפל לתוכו מ"ס שאובין כי חסרי ואזלי, היינו דוקא היכא שהמ"ס שאובין נפלו בב"א, דאז הוי מע"מ שאין לומר בזה הכלל דקק"ב כיון שנפלו בב"א. אבל באם נפלו מעט מעט, אז כל עוד שלא נתרבו השאובין לרוב על הכשרים, הרי הננו דנין דראשון ראשון נתבטל, וא"כ רק מיעוט שאובין כאן ואין בזה מחצה על מחצה.

ועל כן בהא דממלא בכתף דיש לומר שהיינו שמוסיף שאובין מעט מעט, אז אין קפידא אם נאמר דכי הדדי נפק, דכיון שאין כאן רוב מן השאובין הדרין למימר דקק"ב. ואין בכאן אף מחצה איסור. דכל מלוי ומלוי מתבטל במעוטו. ודוק. ואין בכאן סתירה מדבריו בפ"א לדבריו בפ"ג.

ז

אך אכתי צ"ע דלפ"ז מדוע בנסונט"ס תפי כלישנא דנשתייר רובו, והרי היה לן לומר דקק"ב לפ"ז דהרי שם נותן מעט מעט סאה סאה. אך על זה י"ל ג"כ כעין מלתא חדתא, דבנתן סאה ונטל סאה הנה הסאה הראשון מתבטלת, ואחר כן כשנטל סאה הרי חסרה לה המקוה מארבעים סאה כשרים לסברת הראב"ד דלא ס"ל טעמא דהשקה, וא"כ אין בהמקוה שני עור לבטל השאובים שיב[נ]או אחרי כן, דשעור מקוה לבטל הוא דוקא מקוה כשרה של ארבעים סאה. ורק רובא יש לגבי השאובין שבאו אחרי כן אבל לא השעור שצריך המקוה לבטל את השאובין.

(ומצינו דוגמתו לענין איסורין, שצריך שעור לבטל ולא סגי ברובא. וכמו תרומה דהשעור לבטל הוא מאה. וערלה וכלאי הרם דהשעור הוא מאתים ולא סגי ברובא. כעין זה גבי מקוה י"ל דהשעור של להיות כדי לבטל הוא דוקא מקוה שלמה של ארבעים סאה. ודוק).

וא"כ קשה לדון בהסאה השניה הסברא דקק"ב אף שרובא יש כיון שאין עכ"פ השעור לבטל.

קונטרס תורת טבלין

(והא דאינו פוסל אז את המקוה בשלשה לוגין, היינו משום דגזרת חז"ל דג' לוגין לא היה רק קודם שנשלמה המקוה לשעור מקוה ונקרא עליו שם כשרות, אבל אח"כ לא היה בזה הגזרה כלל. וי"ל שעוד יש לדון בזה דכל כמה שלא הי' רוב שאובים אחרי כן אין הגזרה דג"ל [=דג' לוגין] כלל ועוד מעלין ולא פוסלין ודו"ק).

וכיון שאין לדון קק"ב אז אף מחצה על מחצה פסול. משא"כ בהא דממלא בכתף ששופך בזאח"ז תכף דלי אחר דלי עד שמתמלא ואחר כן יורדין המים שמהעליון כאחד להתחתון, ואין בכאן זמן לדון שחסרו שלא נאמר אח"ז על השאובין קמא קמא בטיל.

ויתכן להיות שכל השאובין באו להמקוה העליונה קודם שירדה העליונה להתחתונה. והשאובין נפלו רק כל זמן שהיה בהעליונה מ' סאה והיה מקום לדון הא דקק"ב כנ"ל.

אבל בנתסונט"ס הרי הסאה השניה של השאובין באה להמקוה אחרי שחסרה לה המקוה מהשעור של לבטל, ואין שייך הסברא של קק"ב, ולכך פסול אף במחצה (ויכול היות ששתי הלשונוות שביבמות פליגי באמת בהא). אבל בממלא בכתף שפיר כל קק"ב ולכך כשר במחצה. ומיושבין לפ"ז כל דברי הראב"ד ת"ל בפ"א ובפ"ג לנכון. קצרתי מאוד ודו"ק.

ח

ולכאורה באורנו בד' הראב"ד המיוסד על דברי התוס' דשבת ויבמות, דברבה לבסוף האיסור חוזר ונעור ולא אמרינן אז קק"ב כו', אינו עולה יפה לפי מה שנודע שדעת הראב"ד דלא אמרינן חו"נ אף ברבה האיסור עד שנתן טעם בהיתר, ופליג אהתוס' הנ"ל בהא, כמבואר בר"ן סוף עבו"ז בשמו בסוגי' דהמעות מצרצור קטן ע"ש.

והרי מהתוס' הנ"ל מוכח דינא דרבה האיסור באיסורים דשייך בהו נתינת טעם (כמו בהא דשאובין ונוטפין), ונתינת טעם באיסורים דשייך בהו נתינת טעם שוים המה. וא"כ אחרי שהראב"ד ס"ל דגם בנתרבה עד שנתן טעם אמרינן דקק"ב, א"כ אם נדין בזה הסברא דקק"ב מה יועיל לן אם נתרכו השאובין, להראב"ד עצמו.

קונטרס תורת טבלין

וכבר נתעורר בכעין זה הרב חבול"ט בכלל ב' סעי' י"ב. אך באמת הדבר מוכרח שגם הראב"ד מחלק בין נ"ט לרוב. ובנתרבה האיסור לבסוף עד שרבה על ההיתר גם הראב"ד יודה דלא אמרינן קק"ב, שהרי משנה שלמה שנינו בפ"ה דתרומות משנה ד', דברבתה לבסוף תרומה על החולין אמרינן דחוזר ונעור (ומה שקשה על הא דנסונט"ס ממשנה זאת כבר באר הר"ש שם. ועיין בירושלמי על משנה זאת. ועתי לא תרשני להאריך עתה בפרט זה). וכן הוא בתוספתא דתרומות פרק ה' לענין ערלה, דאם נפלה סאה ערלה למאתים וידע בה וחזר ונפלה סאה אחרת וכן הלאה מותר עד שתרבה האיסור על ההיתר.

הרי מפורש במשנה ובתוספתא דברבה האיסור על ההיתר ל"א קק"ב. והרי כל חיליה דהראב"ד דאמרינן קק"ב (לנגד דעות רבותינו הראשונים החולקים עליו) הוא מהא דהערלה מעלה את הערלה וכו' כמפורש בר"ן עבו"ז הנ"ל. וא"כ הרי גם בערלה מפורש נאמר בהתוספתא הנ"ל דברבה הערלה לבסוף ל"א קק"ב. ובודאי שהראב"ד לא יחלוק בזה על התוספתא הנ"ל. ובשגם מתניתין דתרומות מסייע להתוספתא כנ"ל. (התוספתא והמשנה הובאו גם בביאורי הגר"א סי' צ"ט ס"ב).

ובהכרח דשאני ל"י להראב"ד נתינת טעם תרבה האיסור. וחולק בזה אהתוס' הנ"ל דשויים לדידהו. וברבה גם הוא יודה דחוזר ונעור והננו מבטלין הא דקמא קמא בטל. וא"כ שפיר דברינו הנ"ל בביאור דברי הראב"ד.

(ולפי האמור אינו מובן לי מה שראיתי בחל"ט הנ"ל שכתב שקצת האחרונים סוברין שגם ברבה האיסור יסבור הראב"ד דאמרינן קק"ב, דהרי משנה מפורשת ותוספתא מחוורת לנגד זה. ואיך יתכן שהראב"ד יחלוק על זה. ומחזורתא כדברינו בזה דברבה גם הראב"ד יודה).

והפר"ח בסי' צ"ט התפלא באמת מדוע יחלק הראב"ד בין נתינת טעם לרוב, אבל האמת כן הוא בבירור שברבה גם הראב"ד יודה. והכרו"פ בסי' צ"ט ס"ק⁴ תירץ באמת את פליאת הפר"ח ע"ש. אבל

(4) כאן השאיר הנייר חלק ולא ציין המקום.

הענין כן הוא דברבה גם הראב"ד יודה. וא"כ באורנו בד' הראב"ד ישאר קיים.

ט

עוד לי מקום עיון על באורנו הנז' בדברי הראב"ד דמטעם קק"ב [=קמא קמא בטיל] מכשיר במחצה בממלא בכתף וכו' וברובו ס"ל כהתוס' דברבה ל"א קק"ב. כאמור. מדברי הראב"ד עצמו בבעה"נ שכתב בראש שער המים, בתירוצא חדא, דמחצה על מחצה נוטפין וזוחלין אינו מטהר אלא בזוחלין וכדיוקא דמתניתין דעדיות, ע"ש.

והרי גם בנוטפין שרבו על הזוחלין דנו בתוס' הסברא דקק"ב ורק דחו זה משום דברבה ל"א קק"ב. וא"כ לפי הנ"ל לא יתכן לאסור בזה במחצה על מחצה, שהרי במע"מ [=מחצה על מחצה] לפי דברינו הנ"ל גם הראב"ד יסבור דקק"ב. ומדקאסר הראב"ד במחצה על מחצה נוטפין וזוחלין מוכח לכאו' לנגד באורנו הנ"ל.

אך לאחר העיון גם דא לאו תברא על באורנו, דיש לומר דהראב"ד בתרוצא קמא הלז ס"ל כדברי הריטב"א בחדושיו על הרי"ף והרמב"ן דהלכות נדרים בסוגיא דנוטפין וזוחלין שבנדרים (בגמ' נדרים הוא בדף מ', ובהלכות הרי"ף והרמב"ן הוא על מתניתין דהמודר הנאה כו' נכנס לבקרו ומרפאהו) בסד"ה ותנן במקואות שכתב די"ל דבנו"ט שרבו על הזוחלין לא שייך כלל לדון הכלל דקמא קמא בטל, "משום דמעקרא היו ראויין לירד כל הנוטפין שנפלו לבסוף, ולהכי חשבינן להו כאלו נפלו כלם בבת אחת. ואפי' רב דימי דאמר גבי יין נסך דראשון ראשון בטל מודה בהא, וכדאשכחינן בכלאי הכרם הנאסרים באחד ממאתים בשגדלין מעט מעט, ולא אמרינן ראשון בטל כיון דסוף גידולן לבא". עכ"ל הריטב"א שם.

(1) בשולי הדברים יש להעיר, כי באג"ק לכ"ק אדמו"ר הרשב"ב ח"ב אג' שצ"ב, מזכיר ע"ד המקוה במענטאן. ועיי"ש.

והיינו דבהלוך טבעי כנוטפין שמנטפין על הנהרות שמאת ד' היא הנטיפה ובודאי שסוף הנוטפים לירד וליפול על הזוחלין, חשבינן כאלו כל אלה שיירדו לבסוף כאלו כבר באו ונטפו בבת אחת. משא"כ לענין שאובין שהאדם ממלא בכתף ושוּפך לתוך המקוה, שפיר יש לדון הא דקק"ב אף לדברי הריטב"א, משום דכאן לא שייך לומר דסופן לירד וכאלו באו כיון שראוין לירד, שהרי אין ענין טבעי והכרחי ומי יאמר שיטיל עוד שמא יפסוק מלהטיל שאובים. כמוכן.

יך"ד

ועל כן שפיר יש לומר כבאורנו בדברי הראב"ד דפ"א ופ"ג לענין שאובין שלתוך מקוה שלמה, באין סותר על באורנו מדבריו לענין נוטפין וזוחלין, דעפ"י דברי הריטב"א אלה יש מקום גדול לומר דלענין נוטפין וזוחלין לא שייך כלל הסברא דקמא קמא בטל. מה שאין כן לענין שאובין. כאמור. ודוק היטב.

עכ"פ העולה מזה דלהראב"ד אף במקוה כשרה שנפלו לתוכה מים שאובין, רוב שעור המקוה או אפי' מחצית השעות פוסלין את המקוה. אך על זה העלינו שבמחצית הוא דוקא כשנפל בב"א דאל"ה אמרינן קמא קמא בטל כל עוד שלא הי' רוב.

ויתורץ בזה הא דממלא בכתף, משום דשם רק מחצה על מחצה ויש לדון הא דקק"ב. ובנתן ונטל דפוסל אף במחצה, הוא משום דכיון שנוטל מהמקוה מעט ונפחת ממילא עיי"ז המקוה מארבעים סאה, לא מיחשב שיש בהמקוה שעור לבטל. ובנוט' וזוחלין ס"ל כהריטב"א שבזה אין אומרים קק"ב, משום דכיון דענין טבעי הוא חשבינן את העתיד כאלו כבר בא. ודוק. (ספר גד"ט אין אתי לעת עתה).

והנה רבינו הגדול בצ"צ סי' קס"ה רצה להשות את דברי הראב"ד שבפ"א ובפ"ג מהבעה"נ הנ"ל משום דבממלא בכתף יש סלון המחבר. אך עפ"י דבריו בבעה"נ עצמו קשה לומר כן וכמש"כ רבינו שם בעצמו. ועפ"י דבריו בבעה"נ י"ל כבאורנו הנ"ל.

י"א

עוד יש לנו דעה מגדולי הראשונים דסובר להחמיר ברבו שאובים על המקוה הכשרה, והוא הרשב"ם בבב"ת דף ס"ו ע"א בד"ה מכלל דשאיבה דאורייתא. כו'. ומדברי הרשב"ם מבואר למעיין שם דהיינו דוקא מדרבנן.

גם הנה ברשב"ם שם יש שני לשונות שכתב וז"ל: "והיינו טעמא דמדאו' הוא דבעינן מקוה ממים מכונסין לכתחילה בלא שאיבה, דאיתקש למעיין כדפרישית לעיל. ואפילו נפלו בתר הכי שאובין בטלו ברובא. אי-נמי קמא קמא בטיל. ולעיל נמי גבי צנור המקוה הי' עשוי כבר כהוגן כו' הלכך פסולה מדרבנן הוא". עכ"ל.

מפורש מדבריו לכאו', דכל ההכשר שבנפלו שאובין במקוה כשרה הוא רק מטעם ביטול. וא"כ ברבו השאובים לא שייך ביטול ופוסל אף מקוה כשרה. (אך הוא רק מדרבנן, כמבואר להמקדק בדבריו). ובהא מיירי לדידיה הברייתא דצנור שמקלח לתוך המקוה הכשרה.

אך לפום הא "אי נמי" דקמא קמא בטל דקאי על נפלו בתר הכי שאובין, שכתב, נראה דיסבור דאף ברבו שאובין כשר מטעם דקמא קמא בטיל. ואף לתירוץ הלז לא ס"ל טעמא דזריעה שבהרא"ש רק יסבור דאף ברובא איכא ביטול מטעם דקק"ב. (ויחלוק ממילא על סברת התוס' דשבת ויבמות הנ"ל שכתבו דברבו השאובין והנוטפין ל"א קק"ב. ולפי באורנו הנ"ל בדעת הראב"ד דבמחצה ידון הראב"ד הסברא דקק"ב אבל לא ברובא יחלוק גם על הראב"ד). אם לא בנפול רוב בבת-אחת, אז יפסול גם להאי נמי כיון שבכה"ג ל"ש לדון קק"ב.

ויחלקו ממילא שני התירוצים שבהרשב"ם: הראשון והאי-נמי בזה דרבו שאובים ולא בכת אחת אי אמרינן קק"ב וכשר. והא דבנסונט"ס [=בנתן סאה ונטל סאה] פסול להרשב"ם אף בשאובין כמפורש מדבריו ול"א דקק"ב, י"ל כמש"כ לעיל בדעת הראב"ד דכיון שנטל סאה וחסרה לה המקוה משעורה התור' אין דנין כללא דבטול בזה וכנ"ל.

(אך לכאורה לפי האי-נמי הנ"ל איך יפרש הא דצנור במקוה כשרה, והרי בכה"ג כשרה המקוה לגמרי אף בצנור שהוא כלי – דכל

קלוח וקלוח קמא קמא בטיל. וי"ל דמיירי כשיש בפי הקלוח בבת אחת כשעור רובא. או דיסבור כהריטב"א הנ"ל דהיכא שעפ"י הקלוח הטבעי (כמו הכא שמקלחין מי גשמים ע"י הצנור. והקלוח ממילא מן השמים הוא במשטר הטבעי שחקק ד') מנטף חשבינן כאלו כבר בא. ול"א דק"ב בהא. או דלהא"נ יתפרש הא דצנור דנפ"מ לענין אם נטל אחר הקלוח כנגדו מהמקוה וחזר וקלח מהצנור דהו"ל כנתן ונטל דלהרשב"ם גם להא"נ פסול ברובו או אף במחצה. וכן"ל).

ונמצינו למדין דלהרשב"ם ברבו שאובין בבת אחת פסול במקוה כשרה. וברבו מעט מעט מחולקין שני התירוצים שבו. ובנסונט"ס בשאובין פסול לדידיה ברובו ואולי אף במחצה.

י"ב

ועוד לי להעיר בהא דרבו שאובין במקוה כשרה, לפי מש"כ הריטב"א בחדושו להרמב"ן על הלכות נדרים בסוגיא דנוטפין וזוחלין הנ"ל, בטעמא דמלתא שברבו הנוטפין על הזוחלין חדל המעיין מלהיות לו תורת מעיין, ואלו ברבו שאובין על המקוה הכשרה נשארת המקוה בכשרותה, (ובהערה זאת עמדו גם התרה"ד בסי' רצ"ד בשם שמעתי מקשים, והב"ח, הובא בט"ז סק"ג. ולא ראו כנראה דברי הריטב"א שקדמם בזה. וכמדומני שבימיהם לא יצא לאור עולם ספר חדושי הריטב"א), משום דפסול זוחלין הוא מדאורייתא אבל פסול שאובין ס"ל להריטב"א דהוא מדרבנן אף ברובו וכולו שאוב. ע"ש.

(והב"ח תירץ ג"כ כעין זה. ואולם שונה הוא בזה שדברי הב"ח הם משום דשם שאיבה מדרבנן במעוט שאוב לכו"ע. ובריטב"א כתב משום דכולו שאוב דרבנן. ודו"ק).

וא"כ לפי טעם זה יהי' כתולדה מחויבת, דלדידן דפסקינן כהרשב"ם ור"ת דכולו שאוב או רובו הוה דאורייתא, הדר דינא כנוטפין שרבו על הזוחלין. ופסול ברבו שאובין במקוה כשרה. כן יש מקום לכאורה לומר. ולא באתי לחדש חומרות לקבוע הלכה למעשה לנגד פסקם של רבותינו הראשונים והטור והשו"ע בסעי' ט"ו, שפסקו דמקוה כשרה יכול להרבות שאובין לתוכה (והיינו שתופסין לעיקר כדעת הרא"ש דהוא מטעם זריעה).

וגם כי תקוני המקוה של רבינו הקדוש ז"ל מוכיחין לכאור' שלא חשש לזה, שהרי נעשו באופן שיצטרכו להטיל חמין לתוכן ויהיו רבו השאובין. ובאחת מהמקואות שכתקון רבינו ז"ל מוכח לכאור' דגם חששא דנסונט"ס לא ס"ל לרבינו שהרי כיון ששופכין בכל יום חמין וחוזרין ולוקחין ממנה, הרי ברבות הזמן יחסר המקוה מהשעור ויהיה לו הדין דנסונט"ס. ומוכח לכאור' דלא חש כלל לחומרת הראב"ד והרמב"ם בנסונט"ס ג"כ.

ובספר גולות – עליות על מקואות להגאון הר"ד ליפשיץ ז"ל מווייעטקא (והוא ספר נכבד ונעלה מאד על משניות מקואות – עד השו"ע ולמעשה) רצה לומר בפ"ד דהוא משום דכיון דבמקואות של רבינו זורעין המים מתחת לנסרים, א"כ הו"ל לענין זה כאלו ניכר הנביעה ולית בזה משום מראית העין. ע"ש. אך זה לא יעלה ארוכה רק להנצל מחומרת הרמב"ם וכמו שמפרש בכס"מ דבריו דהוא משום מראית – העין, אבל להראב"ד דסובר דמדינא הוא הרי לא יועיל זה, כמובן.

אך בצ"צ סי' קע"א ביאר בטעמו של רבינו בזה, דהוא משום דתלינן דכמו שיצאו ממים הכשרים דרך הסדקים כן נכנסו לתוך המקוה דרך אותן הסדקים מהמעין. וכבולעו כך פולטו ואין בזה חשש אף לדעת הראב"ד. (ובתשו' בע"א נראה שחשש מאד לדעת הראב"ד). ואפס לפ"ז לא יועיל בהמקואות שעפ"י תקון רבינו רק לענין חסרון המים שעפ"י הסדקים ולא למה שלוקחין מהמקוה, אם לוקחין הרבה עד שיחסרו הכשרים משעורם של מ' סאה. וכמובן דכשלוקחים אין לדון בזה הא דכבולעו כך פולטו.

י"ג

עכ"פ איך שנאמר כ"ז לא יועיל רק להנצל מהחשש דנסונט"ס דהראב"ד והרמב"ם, אבל לויא באנו לחוש להפוסלים ברבו שאובים, הראב"ד בבעה"ג, הרשב"ם בב"ב ועפ"י סברת הריטב"א הנ"ל הרי לא היה מועיל לן שתי הסברות הנ"ל של רבינו והגו"ע [=גולות-עליות].

(2) כאן השאיר הנייר חלק ולא הספיק לציין להיכן כוונתו.

קונטרס תורת טבלין

ומוכח מזה לכאורה דרבינו הזקן צדוק"ל לא חשש לחומרת הראב"ד והרשב"ם הלז. ומי יבא אחר המלך.

וכן בשו"ת הרדב"ז חלק ראשון סי' פ"ה ראיתי שכתב בסופו וז"ל: "ואם יש בו מ' סאה כשרים ממלא על כתפו ונותן אפי' כל היום כולו. ואעפ"י שכתבו בשם רשב"ם ז"ל שפסול כה"ג מדרבנן (תיבת "אפי" שם מיותרת) יחיד הוא בסברא זו. גם כי איפשר לפרש דברי רשב"ם ז"ל על דרך אחרת". עכ"ל.

ונמצא שמכל האמור מבואר, דהחומרא של רבו שאובין דחוויה היא לגמרי (ובפרט לפי דברינו לעיל בה"אי נמי" שברשב"ם, גם ברבו שאובין אם רק נפלו מעט מעט אמרינן קמא קמא בטיל. עיין לעיל). ובכ"ז הארכתי בזה הרבה עד כה מלבד מה שיקר לנו ביאור דברי הראשונים, עוד זאת כיון שמדברי רבינו בתקון המקוה לא מבואר בכ"ז בפירוש לבטל החומרא הזאת לגמרי, ואולי יש טעמים ועצות בתקונו שאין לחוש שם לחומרת הראב"ד והרשב"ם ברבו שאובין.

י"ד

בארתי כל דעות המחמירים ללמד על זה שבנסונט"ס עכ"פ יש לנו להחמיר כמעט מעיקר הדין בכל ענין אף בהא דממלא בכתף שבמשנה (היכא שאין לדון סברת הראב"ד שבבעה"נ בפ"ג דכי הדד נפקי במכוון, או תירוצו הראשון שמה שהעליונים דוחין את התחתונים שעפ"י ז' ועפ"י שטתו תכשר התחתונה ותפסל העליונה כמובן. וכמבואר מדבריו שם). אחרי שאף בלא נטל סאה יש חשש גדול מדברי אחדים מגדולי הראשונים רבותינו ומאורינו לפסול ברבו שאובים, וא"כ כש"כ היכא שחסרו להו הכשרים משעורן של מ"ס, יהיה החסרון איזה שיהיה ובכל אופן שהוא הן ע"י נטילה בידים והן ע"י ממילא, דאז בודאי יש לפסול לכולהו רבוותא האלה. ומי יהין להקל נגדם בדבר שנגע תמיד לכתחלה לכל קדושת ישראל וליצירתם וחשש איסור כרת תמידי ותדירי כרוך בזה. כנ"ל.

והיסוד לכל חומרות אלה הוא דלהנך רבוותא לא סבירא להו טעמא דזריעה בנפלו ונתנו שאובין לתוך מקוה כשרה ודלא כהרא"ש ורק טעמא דבטול דאז יש מקום לדון כל החומרות הנ"ל. ויבואר עוד מזה לקמן איה"ש. (ולמען להנצל מהחשש של רבו שאובין אין עצה

קונטרס תורת טבלין

אחרת במקואות הרגליות כי אם שיחמו המקוה ע"י מכונת – הקיטור פאראוויק ולא ע"י חמין).

ועל כן הנני כיהודה ועוד מסכים ועולה בכלל לדעת כ"ק מרן שליט"א בקונטרסו, שהמצאת המקוה שבהחת"ס סי' רי"ב הנ"ל ושרצון קהלות – הישראליות שבחו"ל לעשות כאלה אינה עולה יפה לפי דעת הראב"ד והרשב"ם הנ"ל ועוד גדולי – הראשונים, דבכל ענין שחסרו להו המים הכשרים משעורם של מ"ס אף בכהא דממלא בכתף שוב יש לפסול ברבו שאובין (ואולי אף במחצה. אך לדברינו בביאור דברי הראב"ד אין מקום לפסול בזה בכהא דממלא בכתף כו' במחצה כנ"ל באורך), לתוך המקוה הכשרה. ובציורו של החת"ס לא פלטינן מחשש הלז בהמשך הזמן. וכמש"כ רבינו שי' בקונטרסו. ולא נוכל להסכים לכתחלה לתקן ולשנות מקואות עפ"י הציור הלז.

ט"ו

ונהנה היה מקום לומר דהיכא שהשאובין שבמקוה האחת מהשתי הם, מים שיורדין לתוכה מהסילונות של הוואדא – פראוואד כעין שרוצים לעשות במענטאן וכמו שיש ג"כ ברוב ערי רוסיה הגדולות (ולא כהשאובין שבזמן הש"ס והראשונים ועד זמננו זה), יש מקום להקל למצער לענין נסונט"ס, אחרי דלעשות את הוואדא – פראוואד לכלי שנאמר שהמים שעברו על ידו שאובין הם, עוד טרם ברור לנו ויש מקום לדרן דלא מיחשב כלי לענין לעשות את המים שאובין וכמו שית' לפנינו בס"ד. ונהי דלענין להכשיר את המים לעשות מהן מקוה או להכשירן אפי' אם נפלו בשיעור ג' לוגין קודם שנשלם המקוה לא נהיין להקל, אבל לענין נסונט"ס דרוב הראשונים מקילין לגמרי וגם הראב"ד והרמב"ם דפסלי ברובו או במחצה הוא רק מדרבנן.

(דמה שהביא כ"ק בשם ספר גד"ט, דלהראב"ד בנסונט"ס יש חשש דאורייתא ברובו. ומדברי כ"ק שי' בקונט' עמוד ה' נראה שנוטה לזה. אחרי בקשת הסליחה מכ"ק שי' הנני מוצא לומר דהראב"ד לא יפסול רק מדרבנן. ומדאורייתא כל שהיה המקוה כשרה שוב אינה נפסלת ע"י שאיבה לעולם אף בנתן ונטל. וכמפוי' מדברי הרשב"ם הנ"ל בן סיעתו של הראב"ד בענין זה. והרמב"ם – והראב"ד מחולקים

קונטרס תורת טבלין

רק בזה דלהרמב"ם הוא רק משום מראית עין ולהראב"ד הוא איסוד"ר עצמי אבל רק מדרבנן. ואכמ"ל).

י"ל דעד כאן לא החמירו בנתן ונטל אלא בשאובים גמורים, ולא בשאובים שע"י וואדא – פראוואד דכל עשיתן לשאובים בספק הוא. ואם כי יש מקום לומר כן בכ"ז למען לצאת מכל החשש הנני ג"כ נוטה להעצה של עשית מקוה ע"י השקה שכ"כ יותר טוב מהתקון של החת"ס וכמו שאבאר בעזה"י. וזהו:

(א). העצה של השקה היא טובה מאד לכאורה. וכמו שמלא מזה בש"ס וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים דאף בפסול מקוה שמדאו' יכולים להכשיר לכתחלה ע"י השקה. ולכאורה אין שום חולק על העצה של השקה.

והיש דוחין שברמב"ן בחדושו לבכא בתרא שכתבו דדוקא בשידה ותיבה שבים שבמתניתין פ"ו דמקואות משנה ה' מהני השקה כשפופרת הנוד, משום דכיון שלא נתלשו ולא נשאבו מעולם (כך שמי הים נכנסין אל השידה ועל ידי השידה שכלי היא נעשים שאובים. אבל המים הם ימים מחוברים, מי הים). אבל משנתלשו ונשאבו אין השקה מועלת לטבול בהן כשפופרת הנוד. ע"ש בחדושי הרמב"ן בסוגיא דצנור בד"ה "שם – צנור" וכו'.

מלבד מאי דדעת יחידאה היא היש – דוחין הלז, עוד זאת נ"ל לומר בדעת היש דוחין שאין כונתם דלשאיבה לא מהני השקה, רק כונתם דלענין לטבול בתוך כלי לא מהני הכשרה דהשקה היכא שהמים נשאבו ממש בהכלי, כל עוד שלא נתבטל הכלי מתורת כלי ע"י נקב כמוציא רמון. ולכך כשפופרת הנוד דמועיל לחבר מקואות בהכשירא דהשקה לא מהני עד שיהי' כמו"ר. וזה שדקדקו היש דוחין וסיימו "אין השקה מועלת לטבול בהן כשפופרת הנוד". והיינו דכשפופרת הנוד לא מהני ובעינן כמוציא רמון לבטלו מתורת כלי.

ט"ז

ועקרון של דברים מוסבים לפי הירוש' דקאמר דרגלי השורים היו פתוחים כמוציא רמון, על שנויא של הפרכא ולא כלי הוא בים שעשה שלמה, דמוכח מזה דלוא לא היו כמוציא רמון והכלי לא יצא מתור"כ, לא הי' מועיל החבור של המעין להכשיר מצד השקה. וכמו שעורר ע"ז

הרמב"ן שם ועוד ראשונים. ותרצו שכמ"ר [=כמוציא רימון] לרוחא דמלתא להגדיל שפע המים. ועל זה רוצה לחדש היש דוחין דלענין לטבול בתוך כלי לא מהני הכשרא דהשקה.

וביאור שטתם, דהנה יש שני פסולים במקוה: "שאיבא", אף שטובל בתוך חפירה שבהקרקע ורק שהמים שאובין. "כלי" אף שהמים ירדו לתוך הכלי מן השמים אם אף טובל בהכלי עצמו. וזה הוא פסול דאורייתא לכו"ע. (ובאמת בהכלי מתעוררים שני פסולים "כלי" ו"שאיבא" דהיות המים בכלי עושה אותם לשאובים. כנודע).

ונראה שהיש דוחין סוברים, דהשקה לא מהני רק להכשיר פסול שבהמים דשאיבא ולא הפסול שבהכלי. דזריעה לא אמרינן רק שהמים נעשו זרועים, אבל לא שהכלי נתבטל מתורת כלי. וכל עוד שהכלי מיחשב כלי לא יועיל מה שיצאו המים מדין שאובין. כן סברת היש דוחין. רק למען שלא יהי' סתירה לזה ממתניתין דשידה שבים, דהרי גם שם שאלת טבילה בכלי ישנה שם. וע"ז הוסיפו היש דוחין לחדש דהיכא שמי הים באו בהכלי ולא שהמים נתלשו ונשאבו בידים אז אף בכלי מועיל השקה. אבל היכא דתרתוי איכא פסול "כלי" ו"שאיבא בתוך הכלי בידים" אז כל עוד שלא ניקב הכלי כמ"ר לא מהני הכשרא דהשקה.

ובים שעשה שלמה היו לפיכך רגלי השורים נקובים כמוציא רמון, דכיון שיצא ע"י הנקב אח"כ ולא נשאר רק הפסול דשאיבא (דנראה לכאור' שבהים של שלמה היו המים שאובין בפועל ע"י מלוי בכתף והרקת לתוך הים. והרבה יש לדבר בזה. ואין העת אתי עתה), מהני ממילא אחר כן הכשירא דהשקה.

ואם כי לכאורה לפי ההסבר הנ"ל דלהכשיר הפסול שבכלי לא מהני השקה, אינו מובן סברתם דבשידה שבים כיון שלא נשאבו בידים מהני, דסוף כל סוף הרי כלי היא השידה ומתורת כלי קאתינן עלה, ומאי יועיל צירוף הענינים של "כלי" ו"שאיבא" יחד לכאורה, בכ"ז כלל הדברים שברמב"ן הנ"ל ובהריטב"א למכות בסוגיא דחבית שנפל לים הגדול מורין כדברין בפירוש דברי היש דוחין הנ"ל. ונמציינו למדין מזה דהיכא שאין פסול דכלי כו"ע יסברו דמהני השקה אף להכשיר שאיבא בידים. ואין חולק בזה. קצרתוי בכ"ז מאד.

קונטרס תורת טבלין

י"ז

אך לכאורה עלה בלבי להתבונן לפי דעת הרשב"ם והראב"ד הנ"ל דפסלי ברבו שאובים אף במקוה כשרה, מדוע יגרע מהשקה של מקוה במקוה. (וקושיית הרא"ש היא באמת). בשלמא בנסונט"ס איכא למיסבר דהוא משום שהמקוה חסרה לה מהשעור, אבל היכא שהשאובין בתוך המקוה ולא חסרה המקוה משיעורה, הרי חושבין המים השאובין בהכשרים ומדוע לא נדין בזה דינא דהשקה. ואטו בשביל שבתערובות הוא מגרע גרע?

ומוכח לכאורה דהרשב"ם והראב"ד לא יודו בהכשרא דהשקה, שהרי במקואות שמתכשרין בהשקה, לכאור' לא איכפת לן אם המקוה הפסולה רַבָּה בכמותה מהכשרה. ואפס לאחר העיון נ"ל לומר בטעמא דהרשב"ם דפוסל ברבו שאובים, דסובר דכיון שנתערבו יחד השאובים והכשרים ויש רוב מהשאובים חזרו כל המים, מדרבנן, להִתְחַשֵּׁב כשאובין. והמועט הכשר בטל ברוב הפסול וְשָׁב להיות פסול.

וכעין דוגמת תערובת איסור והיתר, דיש סברא שברוב איסור נתהפך ההיתר להיות איסור (עיין בשער – התערובות להגאון פרמ"ג ז"ל בפרק ראשון בחקירה הב'). אך שם לענין יבש ביבש ונד"ד הוי לח בלח). וא"כ הו"ל כל המקוה שאובין. (מדרבנן. דמדאורייתא לאחר שנשלמה המקוה בשעורה אין בה פסול שאיבה כלל).

אבל בשתי מקואות מושקות ע"י נגיעה, הרי לא נתערבו יחד הכשרה והפסולה ורק מחוברין הן ע"י נגיעה בכשפופה"נ בלי כל תערובות, א"כ אין מקום לדון שהכשרה תשוב להיות פסולה, כיון שאין בזה תערובות. ואחרי שהכשרה נשאת כשרה, שפיר מתכשרת גם הפסולה שנוגעת ומתחברת בהכשרה מטעם השקה.

ח"י

ונולד לנו מבאורנו זה תולדה חדשה דהא במחצה שאובין לתוך המקוה הכשרה, דבמחצה אם כי שהמחצה הפסול לא תתבטל באשר שאין רוב כשרים, אבל כמו"כ אין שייך לומר שהיא תבטל את הכשרים שהרי שוים הם בכמותם, שפיר יש לדון בזה דינא דהשקה, כיון שהכשרים ישארו כשרים כל עוד שאין דבר המבטלם.

קונטרס תורת טבלין

ויתישבו דברי הרשב"ם שפוסל דוקא ברוב שאובין, אבל דברי רבינו הראב"ד שרוצה לפסול אף בנפלו מחצה שאובין לתוך המקוה השקרה (היכא שנפלו בבת אחת כנ"ל) צ"ע מעט מדוע לא יועיל מדין השקה. ויש לבאר גם לדעת הראב"ד, אך העת לא תרשני עתה.

ואולם איך שיהיה העצה של השקה היא עצה טובה ומחורה, בנויה על הלכות קבועות של רבותינו הראשונים והאחרונים אשר מפיהם אנו חיים. והיא עצה נכונה באין פקפוק.

מפני רוב טרדותי לא הרשתני העת עד כה לכתוב יותר. ובאשר שבחיה"מ הבעל"ט אי"ה יוכל היות שלא אכתוב, עפ"י מנהגי, על כן הנני מפסיק באמצע. ואיה"ש בל"נ אחר החג תכף בדעתי לגמור ענין זה כולו ולשלחו לכ"ק שי'. בכלל כל דברי כ"ק אינם צריכים להסכמתי ויכולים לסמוך עליהם להלכה למעשה. ואולם בהיות שרצון כ"ק שי', ברוב קדושת ענותנותו, לשמוע דברי תלמידו, על כן אראה לעשות רצונו בהקדם לאחר החג בל"נ.

והשי"ת ברוב חסדיו יברכהו ויחנהו בכל טוב רוחני וחומרי, בבריאות הגוף וארך ימים, כרצון כל עבדיו ובתוכם גם אני אמנה, הקשור לו באמת.

עבדו הנאמן, המתאבק בעפר רגליו ומוכן למשמעתו תמיד שלמה מנחן מענדל בן חיה בערלא גוטא הן.

בהרבה פרטים כתבתי בלי עיון הראוי וכלי שמירת חקי הכתיבה ויופיה, כי ממחוקה הראשונה הנם. וברוב גאונו יקרב את אשר יבחר.

ערב פסח תער"ב.

קונטרס תורת טבלין

הרה"ח הגאון הרב יעקב לנדא
(נדפס בהוספות לשו"ע אדה"ז יו"ד, ובכ"מ)

תקוני המקוה ועשייתה

(ע"ד המקוה ברוסטוב)

- רצון קדשו של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע הי' שיעשו מקוה ע"ג מקוה, היינו.
- א. שבתחונה יהיו מי הגשמים, וממעל לרצפה תהי' המקוה ממים הרגילים, אשר בה יהיו טובלים (כ"ק נבג"מ הכריע לעשות את מקוה מי הגשמים למטה מחשש "נתן סאה ונטל סאה" לחוש לדעת הראב"ד, וכשהיא מלמטה רחוק הדבר שיתערבו, מצד שינוי מדת החום שבמים).
- ב. ההשקה תהי' ע"י נקב שמחזיק טפח על טפח, ובטעמו של דבר נאמר לי מפי קדשו: שעכשיו (דהיינו בזמן שהי' הרבור אלי ע"ז) אינו זוכר אבל הי' לו טעם בזה. שיהיו שני נקבים כאלה, אחד במקום אחד והשני בפנה אחרת. וזה פשוט מחשש אולי יקרה פעם ויסתם אחד מהם ולא ירגישו בזה.
- ג. שום נקב בשביל יציאת המים לא יהי' לא בעליונה ולא בתחתונה, ומקום כניסת מי הגשמים יהי' ע"י נקב בעליונה למעלה ממדת המים בכדי שלא יהא חשש זחילה, ודרך העליונה יכנסו לתחתונה.
- ד. ברצפה אשר בין שניהם יהי' שיש כמדת אדם בערך אמה על אמה בכדי שאפשר יהי' להכנס דרך שם לתחתונה לנגב אותם בזמן שיצטרכו להחליף את מי הגשמים, ואת השיש הזה יסירו לגמרי בזמן מילוי מי הגשמים לתחתונה דרך עליונה, ושהמים יעלו על גדות הרצפה (ע"ז דנתי אז בפני כ"ק ובזכרוני נשאר שכ"ק רבי' הסכים לדברי אבל כפי הרשום אצלי שבכל זאת למעשה נשאר כמו קודם שהיו ממלאים עד שמי הגשמים היו עולים על הרצפה). בשיש הזה באמצעו הי' נקב ההשקה.
- ה. שעור המים בתחתונה הי' כפול, מחשש אולי פעם יחסרון משעור ע"י רפש עפר שמצטבר למטה, וכשהי' שעור כפול ישאר שעור אחד ודאי.
- ו. אורך המקוה יהי' לא פחות מל"ב וויערשאק (היינו 1.424 מטר), בכדי לאפשר טבילה במתיחת כל הגוף, בשים את הראש על השליכה התחתונה. כי כ"ק האדמו"ר [בע"ל] הצ"צ אמר לרבנית, אם כ"ק רבנו נבג"מ, כי ככה עיקר הטבילה.
- ז. המים הכשרים באו ע"י המשכה ע"ג דבר הראוי לבלוע, אולם גם העליונים שבאו ממפעל המים העירוני נכנסו למקוה העליונה דרך המשכה בתוך הקיר.
- ח. פתיחת הברזא בשביל כניסת מי הגשמים לא תהי' במקוה, כ"א במרחק מה מהמקוה, בכדי שלא יבאו ישר מכח אדם, אלא אחר פתיחת הברזא במרחק מה מהמקוה יורמו לצנור הראוי לבלוע והיינו דרך המשכה. גם בקיר המקוה העליונה הי' ברזא, למעלה ממדת המים וכו"ל, אבל אותו היו פותחין טרם שפתחו את הברזא השני' הרחוקה מהמקוה, בכדי שלא יהיו כח אדם וכנ"ל.
- ט. תמיד רצוי שיהי' מחסן מי גשמים בכדי שיהיו מוכנים להחלפה, ועל יד המחסן הזה שהי' בקרקע החצר יהי' עוד בור ריק, ומשם יהיו פותחים את הברזא אשר בקיר המחסן הווה אשר באדמה, והמים יהיו זורמים דרך צנור ממלט (צמנט) רך הראוי לבלוע.
- י. נקוי המקוה הי' ע"י משאבה וצנור גומי.

ברק, שימש ברוסטוב כרב החצר, והוא רשם את הוראות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בקשר לבניית המקוה.

א נרפסה בכמה מקומות, ובתוספות הערות וביאורים, בתיוקוני מקוואות לפי תקנת רבותינו ע"י מט ואיל"ך, הרב יעקב לנדא שכתן בשנים הבאות כרכה של בני

קונטרס תורת טבלין

- יא.** לא להשתמש בפקקי גומי, דלפ"ד רבנו נבג"מ הוא דבר המקבל טומאה.
- יב.** בשביל זה עשיתי "קלעצל אויסגעטאקט" ובתוך אמצעה – ברזא של עץ, וה"קלעצל" הכניסו בבנין הבטון, וברזא של עץ באסיתא של עץ מחזיק היטב.
- יג.** הגג דרך עליו עוברים מי הגשמים לא יהיו בו מקומות המעכבים המים וכש"כ שלא יהיו סילונות פח סתומים. רצוי שהסילון מהגג למטה יהי' ישר בלי ארכובות. ואח"כ יעברו המים דרך צנור בתוך הקרקע עשוי ממלט שיהי' ראוי לבלוע.
- יד.** את מדת האמה למקוה הי' חושב כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע למדת ארבעה עשר וויערשאקע (במד' הרוסית) שהם עולים במדת המטר לסכום של 62.3 סנטימטר. שעור מקוה לפי זה הוא: 725.413.101 מכל מקום, והיינו 726 ליטר מים בקירוב.
- טו.** הברזא ממחסן המים כמובן עושים קצת למעלה מקרקעיתו, למען ישקע למטה כל העפר שבא עם הגשמים מהגג, ועל יד קרקעיתו ממש עושים יציאה לחוץ לביוב (קאנאליזאציע) למען לאפשר נקיו.

קונטרס תורת טבלין

תמונות מהמקווה ברוסטוב שנבנה ע"פ הוראות כ"ק
אדמו"ר מהורש"ב (הסעיפים בהערות מציינים לרשימת
ר' יעקב לנדא (הובאה לעיל))

תמונה מס' 1.

אוצר מי הגשמים בהחצר

א. אוצר (מחסן) מי גשמים (סעיף ט)

ב. הבור הריק ע"י המחסן שבו הפקק וממנו תחילת המשכת המים מהאוצר (מי גשמים) להמקווה

(ע"י תמונה 5-6) (סעיף ח-ט)

ג. חור הניקוז (ובו ב' חורים, אחד למעלה עבור המים העודפים במחסן, והשני למטה סתום בפקק

לניקוז המים) (סעיף טו)

קונטרס תורת טבלין

תמונה מס' 2.

צינור, תעלת המשכת המים מהגג לאוצר

א. צינור המי גשמים מהגג

ב. תעלת המשכת המים מהצינור לאוצר המים (סעיף י"ג)

תמונה מס' 4-3.

תמונה כוללת: האוצר, תעלת המשכת המים מהגג

ניתן לראות כיסוי של הבורות, ותעלת המשכה מי גשמים כשמכוסה (תמונה העליונה) וכשאינה מכוסה (תמונה התחתונה)

קונטרס תורת טבלין

תמונה מס' 5-6.
הבור הריק ע"י המחסן

- א. פקק האוצר, שפותחים ע"מ למלאות המקוה מי גשמים
- ב. תעלת המשכת המים מהאוצר למקווה (סעיף ט)
- ג. מכסה הבור

קונטרס תורת טבלין

תמונה מס' 7. בור הטבילה

א. כניסת מי הגשמים מהאוצר (סעיף ח)

קונטרס תורת טבלין

תמונה מס' 8. בור הטבילה ונקבי ההשקה

א. כניסת מי הגשמים מהאוצר (סעיף ח)

ב. נקב ההשקה לבור התחתון (סעיף ב)

ג. מכסה הבור התחתון ובו נקב השקה נוסף (סעיף ד)

קונטרס תורת טבלין

תמונה מס' 9. בור הטבילה - תמונה כוללת

א. מכסה הבור התחתון ובו נקב השקה נוסף

קונטרס תורת טבלין

תמונה מס' 10

תמונה מהחצר משנת ה'תשנ"ט

בעת החפירות כשמצאו את

האוצר וההמשכות

(ורואים את ההמשכות שהם אורגינאל (בחץ))

(סעיף י"ג)

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת מוהר"ר **מנחם שמואל דוד הלוי ז"ל**

בן הרה"ח ר' **שמעון הלוי הי"ד**

שד"ר דרבותינו נשיאינו

אשר מסר נפשו על טהרתן של ישראל

והעמיד מקוואות בכל רחבי תבל

וזוגתו

הרבנית **לאה**

בת הרב ר' **אברהם אבלי הכהן ז"ל**

ובנם הרה"ת עוסק בצ"צ הרב ר' **יוסף יצחק הלוי ז"ל**

רייטשיק

. . .

הרה"ח ר' **שלום דובער**

בן הרה"ת הרה"ג ר' **אברהם יצחק ז"ל**

וזוגתו

מרת **רחל** בת **עטיל ז"ל**

גלזמן

ובתם מרת **ציפא אסתר ז"ל**

שטראקס